

je malo jezerce, toda brez posebnega pomena. Njive so po dolinah rodovitne, a po brdih jih je treba zelo gnojiti, ker je zemlja ilnata in kremenčasta. Vinogradi so nekaj rodovitni, nekaj se pa tudi opuščajo radi odplavljene prsti, in radi odsolne lege. Travniki so pa večinoma močvirnati; treba bi jim bilo odpeljovati vodo, potem bi se zdatno zboljšali. Gozdi bi bili povsod dobri, da bi se le ne bi premlada drevesa sekala. Pašniki so sploh povsod dobri. Vsa zemlja je rodovitna; samo preobljudena (?) je. — Ljudstvo se peča razven kmetijstva tudi še s živino-, sadje-, vinorejo in čebelarstvom. Ljudsko materialno stanje je bolj slabo nego dobro. Živine je kacic 500 glav. Ljudstvo zna sploh brati in pisati, razven bolj postaranih ljudi. Število vasi je 9, in te so: Bučka sè 197, Dolje sè 77, Jarček sè 76, Jermanvrh z 78, Močvirje sè 129, Radolje Gor. sè 150, Radolje Dolj. sè 166, Štrit sè 133 in Zaboršt sè 85 prebivalci. Imena cerkvam so: Sv. Matija in sv. Martina na Bučki, sv. Mihaela v Radoljih Dolenjih in sv. Jurja v Močvirji. Grajščina je samo ena v Radoljih Dolenjih.

Zgodovinski del.

Starosti cerkva tukaj ni mogoče navesti, ker ni nikjer zapisana. Mogoče, da se izve kaj na Raki, kamor so pred cerkve spadale t. j. pred letom 1788., ko ni bilo še tukaj župe. Prvi župnik se je imenoval: Angelus Pauer (Pober); prišel je kot pregnanec iz Kostanjeviškega samostana le-sem kot lokalkaplan. Odlikovali so se posebno sledeči duhovniki: Al. Andronjko je napravil ustanovo za tukajšnje reveže. Kot sadje-rejca sta se posebno odlikovala: And. Slejko in še živeči upokojeni župnik, g. Gasper Gašperlin. Prvi se je posebno v tem odlikoval, da je izpremenil neobdelano zemljo v prelep sadonosnik; a drugi je na podlogi tega v tej stroki nadaljeval in je vzprejel za svoje zasluge od c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani pohvalno pismo. Šola je bila dodelana leta 1857. brez učiteljevega stanovanja, koje se je moralo in se še mora najemati. Prvi učitelj tukaj je bil Danijel Fajgel, znameniti skladatelj slovenski, zdaj učitelj v Tolminu. Stari grad je bil pred v Radoljih Gorenjih, na Griču Kapolje. Pozneje je bila pa imenovana grajščina podrta. Govori se, da so iz razvalin stare grajščine pozidali zdanjo novo grajščino v Radoljih Dolenjih. (Dalje prihodnjic.)

O p a z k e.

(Piše **Dolinski.**)

10.

Berilne vaje moramo vsestransko in dobro obdelovati; saj na podlogi beril poučujemo otroke večinoma predmetov, kakor slovnico, spisje, kmetijstvo, zemljepisne in zgodovinske črtice itd. Neznane besede v sestavku je treba otrokom pojasniti; posamezne sestavke poučevaje naj učitelj mladino vzgoja, napeljuje in vzpodbuja: „vse za vero, dom, cesarja“.

Berilo tedaj, kakor vidimo, ni v šoli samo za to, da se otroci brati učé, in morebiti celo mehanično, prebira je sestavek za sestavkom, dokler ne preberejo vsega berila, in potem zopet od začetka od konca itd. Tako ravnanje bilo bi gotovo brez koristi.

Berilne vaje naj bi se po naših mislih tako-le obravnavale:

1) Potem, ko je učitelj sam sestavek pregledal, razloži ga otrokom. Učitelj se vstopi pred učence tako, da ga vsi vidijo. Pripoveduje jim sestavek razločno, mikavno in glasno tako, da ga vsi slišijo. Pripoveduje naj se z živimi besedami; pokaže naj učitelj, da se tudi sam za sestavek zanima. Besede naj pridejo iz srca, kajti: „kar iz srca pride,

to gre k srcu". — Posluhuje naj se učitelj le tistih izrazov, ki se v sestavku nahajajo, ker dolgo in široko razlaganje z drugimi, celó nepotrebnimi besedami, odvêde otroke od pravega bralnega zapopadka — njih misli se raztresejo. Kar se učitelju zdí, da otroci ne umejo, pojasni naj po domače in kratko. Držimo se tudi reda, tako, da se otroci s časoma navadijo na uvod, jedro in konec sestavkov. Ko je učitelj sestavek tako razložil, naj

2) bere sestavek. Berimo v vsakem obziru mislim in besedam primerno, vzgledno, prepričevalno in živo. Zato je dobro in celó potrebno, da učitelj prej sestavek sam prebere. „Česar sam nimaš, ne moreš dati.“ Na to naj si otroci sestavek ogledajo ter v mislih preberejo, ker to jim pomaga k nesporednemu razumenju.

3) Sestavek bero otroci. Pozove naj učitelj najprej najboljše bralce. Potem naj se preide na druge, tako, da več učencev po nekoliko bere. Pazimo, da berejo otroci počasi a glasno, razločno, razumno in s pravim poudarkom, da se otroci strogo ravna po ločilih. Ako zapazi učitelj kak pogrešek, opozori naj otroka nanj, a popravi pa naj ga bralec sam. — Poklican učenec naj bere jeden do dva stavka. Na to pokliče drugega, tretjega itd. Tega pa ne sme učitelj delati redno, ampak, vpraša naj zdaj tù zdaj tam, kakor se mu zdí. Tudi naj pokliče jednega učenca po večkrat, da se ne bo nobeden zanašal: mene je g. učitelj užé poklical, zdaj sem pa lahko brez skrbi. Le tisti ki je poklican, naj bere, drugi naj mu sledijo v mislih. Tako postopanje v šoli vzdržuje v šoli red in pazljivost, vpliva na živahnost in življenje.

Razločujemo troje branje: mehanično, logično in deklamatorično ali evfonično. Prvo je odločeno za nižjo stopinjo, drugo za srednjo in tretje za višjo stopinjo. A oni trije načini branja se po našem ne ločijo strogo; otrok, na kateri koli stopinji, naj bi razumel, kar bere.

4) Učitelj izprašuje sestavek ter podá otrokom zapopadek in moralo. Učitelj stavi otrokom iz branega sestavka primerna vprašanja. Ta vprašanja morajo pa biti vsi šoli stavljeni. Poklicani naj vprašanja čisto, razločno, slovnično pravilno, s pravim naglašanjem rešujejo, da se otroci pismenega jezika naučé. S takimi vprašanji dovêde učitelj otroke do razumenja in glavne misli sestavkove. Otroci se naučé na takej podlogi lastne misli izraževati. — Zamisli in postavi otroka v sestavek tako, da so ž njim in v njem z dušo in telesom zadobé otroci žive slike, ki jim v spominu ostanejo. S takimi vprašanji dovedemo otroka do zapopadka sestavkovega, katerega moramo podati šoli v polnej jasnobi. Ako se zadržaj mladini dobro pokaže, vzbuja jej nove misli s tem, da jo napeljuje učitelj k vzroku ali nasledkom, enakostim ali nasprotjem, in da napravi mladina o tem lastno razsodbo ali sklep.

Učitelj ne pozabi tudi pri vsakem sestavku, osebite pri taci, ki so nalašč zato, na moralo. Saj morala edina vzgojuje prav, vzdržuje pokorščino, pravičnost in toliko drugih lepih in potrebnih lastnostij.

Otroci naj bi se vsega v šoli naučili, ne veljá. Delajmo previdno na to, da se otroci tudi domá urijo. S tem pa nij rečeno, da bi jih preobkladali; tudi ni rečeno, da bi, osobito odraslo mladino, preveč od dela odtegavali. Učitelj mora znati otroke in stariše prigo-varjati, priporočati, da se na paši, ob nedeljah in praznikih po cerkvenih opravilih, ko nimajo drugega dela, učé, naloge izdelujejo itd. Učitelj naj tedaj skrbi,

5) da otroci berilno vajo vsaj po zapopadku iz glave znajo. Učenje na pamet je vežba in krepilo spomina in nabiranja jezikovnih zakladov — besedi.

Spomin je v ljudski šoli ena najvažnejših duševnih zmožnostij. Spomin je zaklad, v katerem se hranijo vse vêde in vse koristne znanosti. S tem pa ne trdimo, da bi se morali otroci vsak bralni sestavek na pamet učiti. Prvoletnikom bilo bi to

neprimerno, celó nemogoče, sosebno v začetku. Njim zadostuje, da si posamezne pojme in stavke zapomnijo; še-le koncem leta naj se kak mali verz na pamet učijo.

Tudi srednjim in višoletnikom ne sme se dajati preveč memorirati. S tem bi otroci nekako otrpneli, njih duh bi opešal, izgubili bi celó veselje do pouka, ter jeli iz šole ostajati. Tudi nij vsak sestavek za memoriranje. Oni sestavek, koji se otrokom memorirati dá, naj ga učitelj prej dobro, kolikor mogoče nazorno razloží, da ga otroci razumejo in tako v svojej notranjosti prisvojijo.

Otrokom naj se ne dá preveč ob enem iz glave učiti, nego le toliko, kolikor si z dobrim uspehom in veseljem upajo. Otrokom je pa tudi povedati, kako naj se učé na pamet.

6) Otroci se učé sestavek brati. Vsak sestavek, katerega smo dobro obdelali, dá se otrokom na dom brati učiti. Res, da ima ljudska šola nalogo, otroke v šoli potrebnega naučiti. Učitelj pa mora paziti, da se otroci ne učé domá mehanično brati. Opozori naj jih v šoli, kako naj s pomislíkom berejo. Prepričamo se o njihovej temeljitosti in logičnem branji, da jih v šoli izprašujemo po pomenu raznih pojmov in da nam nekoliko sè svojimi besedami povedó, o čem so brali.

7) Otroci domá sestavek prepisujejo. S tem se otroci vadijo in urijo v pisavi, pravopisji in lepopisji. Učé se ob enem tudi brati in misliti na razne besede, njih obliko in pojem. Moramo pa take prepise v šoli pregledati, ter jih z otroci mejsobojno gledé pravopisa popraviti. Take baže prepisovanj izvršuje se lahko tudi v šoli v oddelku, neposrednje učé se.

Iz doma v šolo, iz šole domov in od tù zopet v šolo. Morebiti se zdi to komu čudno. A prav tako se nam zdí najbolje. Učiteljeva dolžnost je, vpljivati na odgojo otrokovo, kjer se mu prilika ponuja. Povsod naj dela učitelj na to, da mladino učí in odgojuje; da jo pripravlja za prihodnje življenje ter vnema za vse, kar je pravo in dobro. Idimo zdaj le zopet v šolo!

8) Učitelj vceplja otrokom na podlogi branega sestavka jedno ali drugo slovnično védo. Slovnici sicer ne smemo kot taki vrat v šolo odpirati, a tudi ne iz šole tirati; toliko: „jezik in njegovi zakoni naj se največ in na podlogi vzglednega — pravilnega govora naučé“. Učitelj naj pravilno slovnično govori in tako tudi od otrók v celih slovnično pravilnih stavkih zahteva. Na podlogi vzgledno-branega sestavka in na podlogi svojega pravilno-slovničnega govora naj se otrokom najpotrebnejša slovnična pravila vcepljajo, a tudi tega ne sistematično, nego od lažjega do težjega in otrokovemu razvoju primerno. Vse naj se učí v celih stavkih in vzgledih; varuj se suhoparnih in mučnih pravil in le pravil!

9) Otroci izdelujejo v šoli na podlogi branega sestavka različne naloge, kakor n. pr. slovnične, naloge iz realij, iz kmetijstva, da spišejo iz sestavka zadržaj, moralo itd.; direktni govor naj izpremené v indirektnega, ali da jim morebiti učitelj narekuje itd. itd. Vsaka naloga bodi otroškemu razvoju primirna. Ne sme biti preobširna, sicer se otroci naveličajo. Toplo je pa priporočati, da se vsaka naloga skrbno popravi. Tako bodo otroci vestno in z veseljem naloge izdelovali, ker so si svesti, da se učitelj za nje briga.

D o d a t e k. V začetku šolskega leta vzamemo v roke berilo. Izvolimo si kakih 40—44 sestavkov, tako, da pride na vsaki teden eden (malo, a to dobro). Pri tem pa je treba ozirati se na: a) čas, n. pr.: o rudstvu govorimo po zimi, o rastlinstvu v spomladi in po leti itd. b) Za poletni čas poiščimo v berilu take primerne koščke, kakor n. pr. o gnoju, sadjoreji itd. c) Za nravnostne vaje izberemo take sestavke, s katerimi moremo mladino napeljevati k ubogljivosti, pokorščini, poštenosti itd. d) Sploh pa obravnavajmo tako sestavke, da je naslednji prejšnjemu v neki zvezi.